

S.E.

Ze dne 28. října 1956.
15,20 hod.

Zvolil jsem svobodu.

Už po pět let v tomto čase týden co týden, mluvíme u našeho mikrofonu s lidmi, s jednotlivci, kteří zvolili svobodu. Dnes už však za železnou oponou nikoliv jednotlivci, nebo jednotlivci. Ale miliony volí svobodu a bojují o svobodu. Je nutno o nich mluvit. Mám na mysli Poláky a Maďary. Ale nikoliv jen je. Také Čechoslováky a Rusy, Komunisty i nekomunisty. Vůdce i tak zvané vůdce. A především prostého, obyčejného člověka. Miliony lidí.

Uplynulých osm dní by právem mohlo být nazváno :Týden, jež otřásl světem. Mluvíme o událostech v Polsku a Maďarsku. Začátek je před osmi dny v příjezdu Chruščeva a sovětské delegace do Varšavy. V té chvíli se před našima užaslýma očima a před očima celého světa na okamžik prudce rozevřela opona a stali jsme se bezděčnými diváky dramatu, ve kterém už všichni jsme, nebo neodvolatelně budeme i dramaty s persone s maso a krve. Živoucími postavami, dějného dramatu.

U oslnivém světle na varšavské scéně jsme před osmi dny spatřili sovětskou delegaci a její obraz ve Varšavě nám dává možnost už dnes pochopit minulé a současné, ale i budoucí události v jejichž středu, znovu opakují v jejichž středu dříve, nebo později všichni neodvolatelně staneme. Historie jen zřídka poskytuje současníkům tak rozhodující pohled na chyby v dějinách, jak se tomu stalo před osmi dny ve Varšavě. "a chvíle, ve které jádro celé situace je jako by soustředěno v jediném obraze. Tedy vpád sovětské delegace do Varšavy. Chruščev, Molotov, Mikojan, Žaganovič a maršálové. To je jedna strana. Proti nim Gomulka. Komunista Gomulka. To je druhá strana. Takový je obraz, který není nový. V dějinách vztahů mezi totalitním izurpátorem a jeho vasalem. To byla situace, ve které v březnu 1939 stál Hítcha před Hitlerem v Berlíně. V takové chvíli stál Gottwald, jako předseda vlády po jednomyslném vládním přijetím Marschalova plánu v červenci 47 před Stalínem. To jsou okamžiky, ve kterých se rozhoduje v budoucnosti. To je chvíle, ve které dravost totalitního diktátora silné osobnosti láme svého protivníka a mění ho v naprosto poslušného vasala. A v takové chvíli se na čas rozhoduje o osudech milionů lidí. Stalin byl nesmírně silná osobnost, jestliže to říkám, nepodezírejte, mne, že jsem se proměnil ve stalinistu. Všichni víme, že Stalin byl nesmírně silná dravčí osobnost. Nikdy by se nedopustil té chyby., aby vylétl ze svého dravčího hnízda v Sovětském svazu. Jako Hitler se nikdy nedopustil té chyby, aby vylétl ze svého hnízda z Berchtesgademu. Oba věděli, že i tak bezvýznamná nepatrnost byl byl pro ně omlubující krok. Ale Chruščov a také nikdo jiný z dnešních vládců Sovětského svazu není silná osobnost, není gigant v rozhodující dějinné chvíli a bez předchozího uvážení a dokonce bez přesné znalosti současné situace v Polsku, vyrazili do Varšavy a tam proti nim Gomulka.

A za Gomulkou celý polský národ. Sama cesta sovětské delegace do Varšavy ukázala slabost a rozvrat v dnešním tak zvaném kolektivním vedení v Kremlu. Nemají jasnou a společnou politickou linii. Musí hlídat sami sebe navzájem. A musí hlídat i odstředivé a nebezpečné síly uvnitř vlastní země. Ale za takové situace, sami slabí, jeli do Varšavy, riskovali v rozhodující chvíli cestu která, kdyby byli přesně znali a odhadli situaci, nutně v sobě skrývala nebezpečí porážky. Dnes všichni už víme, že porážka se dostavila. Sovětský svaz, Chruščov, kolektivní vedení, strana, komunismus, nebo nazývajíte si to jak chcete, je dnes nesmírně slabší, než ještě před osmi dny. To ví Chruščev, kolektivní vedení, každý satelit i každý i ten nejbogotnější poslední komunista. Je otázka, odkud Gomulka a ostatní polští vedoucí komunisté dostali sílu, která byla sto odrazit sovětský úder.

Odpověď je téměř neuvěřitelně prostá. Polští komunisté pochopili sílu protisovětského a protikomunistického odporu ve své zemi, síla, která je stejně mohutná i v každé jiné satelitní zemi, ale místo, aby se její vlnou nechali v budoucnosti zavalit a rozmetat, postavili se jí včas do čela. Především Gomulka. Pochopil sílu lidu. Stal se jejím symbolem. A s ní čerpal svoji vlastní sílu ve chvíli rozhodující. Říkám včas, to znamená nikoliv teprve, když Chruščov, Molotov a spol. vtrhli do dveří zasedací síně varšavského politbyra, nebo hodinu, dvě, tři před zasedáním ÚV, ale včas, znamená v polském případě že mnoho a mnoho měsíců už před tím, dokonce před XX. sjezdem polští vůdcové pochopili, že musí nastoupit cestu uvolnění a včas naslouchali a porozuměli temnému a ještě vzdálenému hřmění uvnitř polské země. To je tajemství polského úspěchu. Snad tím polští komunističtí vůdcové ..zachovat v jakési reformované podobě pro budoucí časy.

Neváhám říci, že podle mého názoru tím vykonali komunismu službu, která myšleno v dějinných perspektivách znamená dosud uskutečněný čin v praktické komunistické politice. Začali komunismus vykládat zdravým rozumem. Odmarxisovali, odstalinštěli, odbolševisovali, odkomunisovali a desetelisovali komunismus. To může být pro záchranu komunismu vykonáno. Ovšem, že po osmi dnech naplněných tak dramatickými událostmi, k jakým došlo v Polsku nemůžeme provést konečný soud, o příštím polském vývoji. Ovšem, že nemůžeme očekávat ..domnívám se, že už můžete dnes klidně a celkem jasně a otevřeně sledovat jak a s jakým úsilím budou polští vůdcové svoje revoluční sliby uskutečňovat. Západní nekomunistický svět reagoval na polské události jasně, i nejzaslepenější komunista vidí .. v nekomunistickém světě nechce využít, nebo zneužít reformních snah v komunistických zemích. Naopak Západ jim chce pomáhat

Jestliže si ovšem Polsko pomoci přeje a bude přát, neboť v polské revoluci proklamovaný konečný cíl, je společný i Západu. Svoboda, demokracie, nezávislost. Řekli jsme si, že jádrem v řešení polské revoluční situace je změna provedená včas.

Situace byla v kritické chvíli řešena nejen neobyčejně obratně, ale především, ale především včas, především včas. A v tom také začíná rozdíl mezi událostmi v Polsku a v Maďarsku. Rovněž v Maďarsku o mnoho týdnů se v lidových masách hromadily síly směřující k reformě, k desatelisaci, k nezávislosti a ke svobodě. Jako Polsko našlo symbol a personifikaci těchto sil v Gomulkovi, tak Maďarsko v Imre Nagovi. Ale v rozhodující chvíli hraje úlohu i čas. V Maďarsku rozhodovalo sotva několik hodin, zdá se dokonce i minuty. Tak rozhodující může být čas v kritických okamžicích dějin. Ve chvíli, kdy Imre Nagy byl povolán a stanul v čele ÚV politbyra a v čele vlády jako nový muž, který měl a nepochybně chtěl provést reformu, v té chvíli, přesněji před tímto okamžikem policie staré vlády vystřelila první salvy do davu shromážděných studentů a dělníků. A šrám Gerő, který staliniskými hrozbami a povoláním sovětských vojsk, se pokusil zastavit řeku, jež se již dávno dala do pchybu, zahájil strašné a zbytečné krveprolití, trvající již čtvrtý den. Zbytečné krveprolití proto, že obě strany, které spolu bojují, i celý národ, který bojuje, usilují od počátku o stejný cíl. O desatelisaci země. Tak strašnou úlohu může mít v lidských osudech čas.

My všichni, doma i za hranicemi, komunisté i nekomunisté, mluvíme, uvažujeme a diskutujeme v tomto týdnu, který otřásl světem o Polsku a Maďarsku. Ale všichni myslíme na Československo. Klíč k situaci není v otázce, zdali má být, nebo zdali bude také u nás provedena změna odstalinštění, desatelisace, bude provedena, ale otázkou je, kdy bude provedena. Způsob, jakým bude provedena. V polské i maďarské revoluci uplynulého týdne celý svět viděl obě cesty. Obě tak osudově rozdílné i když obě směřující ke stejnému cíli. K demokracii, k osvobození, k desatelisaci. Nikdo nikdo nemůže zastavit. Tím méně ji může zastavit rozpačitost a strach československých stalinistů. Nikdo nedoufá, že v garnituře Gottwaldových karlínských komunistů by se mohl nalézt československý Gomulka. Ale mezi mladými, československými komunisty snad je. Snad opravdu je. Neboť současná revoluce v Polsku a Maďarsku je revolucí mladých. Nástup nových sil, revoluce ve znamení pokroku. Revoluce ve znamení desatelisace, demokracie a svobody. To je cíl, společný všem Čechoslovákům.

Hovořil Franta Tábor.